

Rörviks skola
Nygatan 2
570 01 Rörvik

2010-05-20
1 (23)
Dnr: 40-2009:1774

Kvalitetsgranskning av Rörviks skola i Sävsjö kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en granskning av undervisningen i Rörviks skola. Syftet har varit att bedöma kvaliteten i undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen gällande läsprocessen. Granskningen har omfattat skolornas årskurser 4-6. Skolinspektionen har granskat om:

- skolan använder läsprocessen aktivt i undervisningen i svenskämnet och i de naturorienterande ämnena
- skolan genomför undervisning i svenska och i de naturorienterande ämnena i sådana kommunikativa sammanhang som främjar elevernas kontinuerliga läsutveckling

I begreppet läsprocessen i undervisningen ingår i denna granskning att eleverna får möjlighet att läsa, tala, lyssna och skriva med syfte att utvecklas så långt som möjligt i sin läsutveckling. De kommunikativa sammanhangen handlar om att samtliga elever ges möjlighet att uttrycka sina reflektioner och erfarenheter av lästa texter i ett socialt sammanhang.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska och i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen
- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionen bedömer att skolan uppvisar regelbrister och att rektorn behöver vidta åtgärder så att:

- skolans pedagogiska personal har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver

Skolinspektionen följer upp de bedömningar som granskningen resulterat i. Senast inom tre månader från dagen för beslutet, dvs. den 20 augusti 2010, ska Rörviks skola lämna en redovisning till Skolinspektionen i Lund. Redovisningen ska beskriva de åtgärder skolan har vidtagit och en plan för det fortsatta arbetet.

Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten. Övriga skolrelaterade regelbrister som eventuellt framkommit vid granskningen har rapporterats muntligt till rektorn. Skolinspektionen kommer också att följa upp dessa regelbrister vid nästa tillsyn.

Skolinspektionens granskning av Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4 - 6 i Rörviks skola i Sävsjö kommun

Bakgrund

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen avseende läsprocessen för årskurserna 4-6. Granskningen har berört 31 skolor i 24 kommuner under perioden oktober till december 2009. Av de 31 skolorna är 27 kommunala och 4 fristående skolor. Rörviks skola i Sävsjö kommun ingår i denna granskning. Skolinspektionens övergripande iakttagelser och slutsatser från granskningens samtliga berörda skolor redovisas i Skolinspektionens rapport "Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4-6".

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Kvalitetsgranskningens syfte

Den här granskningen syftar till att undersöka om skolan främjar alla elevers läsutveckling genom att skolan använder läsprocessen aktivt i undervisningen. Granskningen ska också undersöka om eleverna får möjlighet att utvecklas i ett kommunikativt sammanhang – dvs. att eleverna får ge uttryck för sina reflektioner och erfarenheter av texter i ett socialt sammanhang. Brister i de berörda skolorna ska uppmärksammas så att skolorna kan förbättra undervisningen när det gäller läsprocessen, med högre måluppfyllelse som följd.

Bakgrunden till denna granskning är att forskning och andra utvärderingar har pekat på försämringar över tid gällande läsprocessens del i undervisningen. De försämringar som framkommit handlar bland annat om hur undervisningen utformats. Dessutom

har förutsättningarna för en undervisning av god kvalitet ifrågasatts. Slutligen har elevers resultat i relation till deras läsning blivit sämre.¹

Granskningens bedömningsområden presenteras nedan. Därefter redogörs för de bedömningar och iakttagelser som Skolinspektionen gjort av Rörviks skola. Inledningsvis bedöms undervisningen i svenskämnet och därefter följer en bedömning av skolans undervisning i de naturorienterande ämnena. Samtliga områden och kriterier bedöms. I de fall där Skolinspektionen anser att åtgärder behöver vidtas från skolans sida framkommer detta i strecksatser under bedömningstexten. Skolinspektionens bedömningar grundar sig i författningsstöd såväl som forskningsstöd. Tillsammans utgör de underlag för hur skolan bör arbeta med läsprocessen i undervisningen. Det författnings- och forskningsstöd som granskningen vilar på återfinns som bilaga till detta beslut.

De bedömningar som Skolinspektionen har gjort utgår från analyser av olika dokument från skolan. Vidare har en enkät till de lärare som undervisar i svenska och naturorienterande ämnen i årskurs 4-6 använts. Två inspektörer har besökt skolan i fyra dagar och intervjuat rektorn/rektorer, lärare och elever. Dessutom har inspektörerna genomfört klassrumsobservationer. Besöket på Rörviks skola gjordes den 3-5 november 2009.

Bedömningskriterier

Skolinspektionen bedömer undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen utifrån följande bedömningsområden och kriterier:

1. *Organisation av undervisningen:*
 - skolan organiserar undervisningen så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete
 - skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
2. *Bearbetning av och kommunikation kring texten:*
 - eleverna möter olika slags texter
 - texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
 - lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
 - eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

¹ För ytterligare bakgrund med tillhörande referenser, se Skolinspektionens övergripande rapport "Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4-6".

- varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms

3. *Miljö och förutsättningar för undervisningen:*

- skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
- skolans resultat i ämnet svenska och naturorienterande ämnen följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen
- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Rörviks skola

Rörviks skola är en skola som omfattar förskoleklass till och med årskurs 9. Den är belägen centralt i Rörvik. Skolan ingår tillsammans med Stockaryds skola i rektorsområde Söder, vilket bildades genom en omorganisation inför läsåret 2008-2009. Skolan leds av en rektor, som tillträdde i samband med omorganisationen. Rektorn har till sin hjälp en ledningsgrupp bestående av arbetslagsledarna. Skolan har totalt ca 225 elever varav 46 elever i de tre klasserna skolår 4-6. De lärare som undervisar i åren 4-6 är samtliga nya i respektive klass i och med detta läsår.

Läsprocessen i svenska

Organisation av undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Undervisningen i svenska på Rörviks skola präglas av att eleverna läser och arbetar enskilt eller i helklassformer med inslag av arbete i grupp eller par i vilket det ingår högläsning i olika former. Skolan kan dock utveckla sitt arbete med att ge mer utrymme åt kommunikation och samspel även eleverna emellan.

I arbetet med att utmana alla elever i sin läsutveckling behöver skolan bättre ta tillvara elevernas erfarenheter och behov i planeringen av undervisningen, så att eleverna ges ett större reellt inflytande över denna planering.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna

Skolinspektionens iakttagelser

Undervisningen sker mestadels i helklass, men sammanslagningar av de – relativt sett – små klasserna görs i vissa ämnen. I svenska sker undervisningen dels i åldershomogen grupp, dels i åldersoberoende grupper. Fördelningen av tid är ca hälften av timplanen i vardera gruppen. Undervisningen sker enligt lärarna i lika stora delar i helklass, par alternativt grupp eller som enskilt arbete. Eleverna menar att det är mer par/grupp och enskilt än helklassundervisning, även om det skiljer sig något klasserna emellan i denna bedömning. Möjligheterna till samtal och samarbete minskar i förhållande till ökad tid med enskilt arbete.

Under de lektioner som Skolinspektionen observerar förekommer inslag av öppen dialog där elever sinsemellan och med läraren diskuterar en företeelse vilken beskrivits i en gemensamt läst text. Den vanligaste formen av kommunikation är annars att läraren ställer frågor och eleverna ger ett svar, vilket bedöms som rätt eller fel. Eleverna arbetar även i par under dessa lektioner och samtalar då kring den uppgift de fått. Resultatet av detta arbete redovisas ibland för resten av klassen vid genomgången. I intervjun med lärarna menar de att de arbetar medvetet med att skapa kommunikation i klassrummet genom att alltid ta eleverna på allvar och att fråga efter deras tankar och funderingar. Samtidigt menar de att det är en balansgång mellan hur mycket tid som kan användas i helklass till detta i förhållande till den effekt det har på elevens lärande. En tanke som framförs är att det alltid måste finnas ett syfte och att det är bättre att arbeta med samtalet som modell i mindre grupper.

Under Skolinspektionens besök pågår inte något tema inom svenskämnet eller i samarbete med något av de naturorienterande ämnena. I samtalen med lärare, rektorn och elever framkommer att tematiska upplägg förekommer regelbundet. Som exempel anges "Oceanien/Havet" i vilket geografi, de naturorienterande ämnena och svenska ingår.

Lärarna menar att anpassning till elevernas intresse och behov sker genom planeringen av undervisningen. Eftersom grupperna i svenska är små - genom den resursfördelning som är gjord - fungerar detta. Under de observerade lektionerna noterar Skolinspektionen att alla elever i stort arbetar med samma uppgifter samtidigt. Anpassningar och avvikelser utifrån dessa uppgifter görs för nyanlända elever med annat modersmål.

Eleverna menar i intervjuerna att de kan påverka hur man redovisar och att de ibland kan välja arbetsuppgifter inom ett större arbetsområde att arbeta med. Eleverna ger i intervjuerna uttryck för att vara nöjda med hur arbetet i svenska planeras och genomförs men tycker inte att de kan påverka utifrån egna intressen och förutsättningar. I intervjun med lärarna bekräftas denna bild. Läraren sätter ramen utifrån kursplan- och läroplansmål för ämnet. Inom denna ram kan sedan eleverna vara med och påverka t.ex. hur man ska redovisa.

Bearbetning av och kommunikation kring texten*Skolinspektionens bedömning*

Skolinspektionens granskning visar att eleverna ges möjlighet att möta olika slags texter, men att dessa texter inte i tillräcklig omfattning är anpassade efter elevens utvecklingsnivå.

Totalt sett uppvisar skolan även goda exempel på arbete med förförståelse, bearbetning av och kommunikation kring texter. Eleverna bör dock i högre grad ges möjlighet att vid läsning av olika texter, samt att använda sig av olika läs- (översikts-, sök- samt djupläsning) och bearbetningsstrategier.

I arbetet med muntlig och skriftlig bearbetning och kommunikation av texterna bör elevernas tankar och åsikter också vävas in i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

Skolinspektionens iakttagelser

Under de observerade lektionerna förekommer läsning av olika typer av texter genom att lärare och elever turas om att högläsa. I år 5 och 6 är tyst läsning den vanligaste formen av läsning. I klass fyra visar eleverna tydligt att de tycker det är kul att få läsa högt för klassen. I intervjun berättar lärarna att de tycker det är viktigt att eleverna får läsa mycket. Den vanligaste formen av högläsning är att antingen läraren eller eleverna läser högt för klassen. I en klass har eleverna läxa att högläsa hemma 30 minuter per vecka. Lärargruppen tycker att läraren ska använda sig själv som högläsare och på så sätt bli en modell. I elevintervjun bekräftar eleverna bilden av att de läser mycket. I klasserna 5 och 6 tycker eleverna att man övervägande läser enskilt eller i par däremot inte så ofta högläsning i klassen. I klass 4 säger eleverna att det är vanligast att de eller läraren läser högt.

Under en av de observerade lektionerna ska en ny text läsas gemensamt i klassen. Läraren går tydligt igenom ord som finns med i texten tillsammans med eleverna innan texten högläses av läraren. Under övriga lektioner genomförs inte moment vilkas syfte är att skapa en förförståelse. I intervjun säger lärarna att de arbetar medvetet med att skapa förförståelse. En av specialpedagogerna har gått en särskild kurs om detta och sprider kunskapen om detta. Lärarna arbetar utifrån att de inte kan ta för givet vilka ord och begrepp som eleverna känner till eller inte. Det har alltså blivit än mer viktigt

att förstå vad eleverna förstår rent språkligt. Det vanligaste sättet att arbeta med förförståelse är att gå igenom nya eller förmodat svåra ord. Det kan förekomma att läraren använder bilder eller visar en film, men det är inte ofta. Eleverna har beroende på klass olika uppfattningar om läraren arbetar med förförståelse eller inte. I årskurs 5 och särskilt tydligt i årskurs 6 kan några av eleverna ge exempel på att läraren förberett dem på vad en text ska handla om genom att förklara ord och vid något tillfälle låtit eleverna rita. Andra elever upplever inte, alternativt ser inte, denna koppling mellan uppgiften läraren ger och den efterföljande läsningen.

Under de observerade lektionerna ser Skolinspektionen exempel på olika sätt att bearbeta text. Eleverna ombeds diskutera det man läst i par för att sedan berätta för klassen vad man kommit fram till. Under en lektion använder läraren en läsförståelsebok och arbetar med de innehållsfrågor som finns i boken kopplade till en öppen dialog kring de olika svar eleverna har formulerat. Under en lektion arbetar eleverna med sin läslogg, vilket verkar vara en återkommande och välkänd arbetsuppgift. I lärarintervjun ger lärarna exempel på att eleverna arbetar med samtal kring frågor eller texter i par eller större grupper (även helklass). Det är också vanligt att eleverna ska sammanfatta en text med egna ord och därigenom "vaska fram" budskapet. Även arbetet med läsloggar lyfts fram. I elevintervjun sammanfaller elevernas exempel på sätt att bearbeta texten med observationerna från lektioner och vad lärarna beskriver. Progressionen i arbetet framträder tydligt i de olika elevintervjuerna. Klass 4 har en enkel och tydlig bild av hur en bearbetning av text går till ("man läser saktare eller så läser fröken en gång till"), medan eleverna i klass 5 och - särskilt i - klass 6 ger en bild av arbetsformer som kräver reflektion kring och därmed ökad djupförståelse av texten.

Under de observerade lektionerna förekommer inte att man arbetar med bilder eller bildskapande i samband med textbearbetning. Däremot ser Skolinspektionen exempel på lektionsinslag där eleverna diskuterar med varandra och ibland även med läraren kring sina tolkningar av en läst text. Under en av lektionerna tar läraren ut fyra elever för att i denna lilla grupp diskutera en gemensamt läst bok. Under detta samtal får eleverna redogöra för sin förståelse av händelseförloppet i boken men får även till exempel frågan om de känner igen sig i någon av bokens personer. Överlag är den vanligaste formen av dialog under de besökta lektionerna att läraren ställer en fråga och får svar av en eller flera elever. I klass 5 och 6 sker även kontinuerligt samtal mellan eleverna mestadels i par kring de uppgifter de arbetar med. Detta sker tyst och stillsamt och de är uppenbarligen vana vid detta arbetssätt. I lärarintervjun berättar en lärare att en stående uppgift eleverna får inför läsning av en ny bok är att förutsäga vad boken kommer att handla om utifrån bokomslaget. Det är inte vanligt att arbeta med dramatiseringar eller bilder då man bearbetar texter. Eleverna menar att det är mycket ovanligt att de använder bilder eller får i uppgift att rita eller illustrera en text de läst. Undantaget är uppgiften att förutsäga vad en bok ska handla om utifrån bokomslaget.

Under de observerade lektionerna ser Skolinspektionen exempel på översikts-, söksam samt djupläsning under lektionen i klass 4 då eleverna arbetar med en text från en läs-

förståelsebok. Utöver det noterar inte Skolinspektionen fler exempel på medvetet användande av olika lässtrategier under de besökta lektionerna. Den vanligaste formen av läsning är högläsning av en elev eller av läraren. I lärarintervjun säger lärarna att de arbetar medvetet med att låta eleverna möta olika typer av texter och att visa på vad som är ämnestypiskt. Lärarna menar att det kan vara så att detta arbete får fokus under lektionerna i de samhällsorienterande ämnena och dessa ämnens texter. Lärarna menar att de i och med nationella prov redan i år 3 har fått en ökad medvetenhet om behovet av att eleverna kan läsa olika typer av texter och att det finns en tydlig progression av texternas svårighet. I elevintervjuerna är det endast klass 6 som regelbundet pratar om vad som gör en bok bra eller dålig i samband med bokprat i mindre grupp. Samtliga elever är välbekanta med sagan som genre och de äldre eleverna kan utifrån den kunskapen ge exempel på andra genrer, men de minns inte att det är något som de arbetat med.

Under de observerade lektionerna ser Skolinspektionen ett exempel på hur läraren skapar en dialog kring begreppet "tiggare" – ur en gemensamt läst text - där alla elever i klassen med stor glädje bidrar med sina tankar och åsikter kring detta och de egna eller andras upplevelser. I det boksamtal som en annan lärare för med en mindre grupp elever vilka läst samma bok anknyter frågorna till elevernas erfarenheter och tankar kring det lästa. Utöver dessa exempel noterar inte Skolinspektionen att elevernas tankar, erfarenheter och frågor används som en resurs i undervisningen. Rektor menar att detta förekommer frekvent men inte just under de lektioner som Skolinspektionen besökt. I lärarintervjun säger lärarna att det är svårt att koppla livsvärldar till textvärldar, men att de försöker och att det krävs lärarledning i det arbetet. I klass 6 sker detta regelbundet genom boksamtalen menar läraren. I elevintervjuerna kan eleverna ge enstaka exempel på att lärare frågar efter deras upplevelser i samband med läsning eller om de har upplevt alternativt läst något liknande tidigare.

Under de besökta lektionerna ser Skolinspektionen exempel på att olika textkällor används. Klasserna har ingen lärobok i svenska utan använder sig av olika böcker för olika typer av uppgifter. I lärarintervjun bekräftas att det är en medveten strategi att använda läromedelsanslaget till gruppuppsättningar av böcker och på så sätt bredda urvalet av uppgifter och texter. Urvalet av skönlitteratur i klass- eller gruppuppsättning är liten och lärarna bedömer att de böcker som finns har blivit omoderna. Det finns ett behov av mer aktuell skönlitteratur. Även rektorn bekräftar denna strategi i val av läromedel. Rektorn säger att det köps in kontinuerligt och just nu är en klassuppsättning för år 4 aktuell.

Lärarna säger att eleverna kan välja sina bänkböcker fritt men att de ofta ger råd och försöker utifrån de valda böckerna att "höja ribban" för den enskilde eleven. Lärarna ser svårigheten i att anpassa urvalet av texter så att alla elever utmanas i sin läsutveckling. Det finns en tendens att mer fokus läggs på de elever som inte kommit så långt som förväntat i sin läsförståelse. Enligt lärarna innebär det tydliga uppdraget att alla ska nå uppnående målen att strävansmålen inte alltid är det som styr planeringen av

undervisningen och därmed textvalen. Rektorn menar att med skolans nya pedagogiska planeringar så har fokus de senaste åren kraftigt skjutits mot strävansmålen. I intervjuerna berättar eleverna att de alla har en bänkbok som de får välja själva och att lärarna ibland ger råd i valet av bok. Eleverna i samtliga klasser säger att det är läraren som väljer vilka texter som de ska läsa och arbeta med under lektionerna och att det inte händer ofta att man får välja egna texter till ett arbetsområde. I klasserna 5 och 6 bedömer de intervjuade eleverna att de texter de arbetar med oftast är lätta och att de skulle klara svårare texter. Samtidigt så är de medvetna om att det finns klasskamrater som har svårt eller till och med mycket svårt att förstå de texter de själva anser vara lätta. Eleverna i klass 4 tycker att texterna de får arbeta med är lagom svåra.

I intervjuerna med rektorn, lärarna och special pedagogerna beskrivs ett systematiskt arbete med att följa upp elevernas läsutveckling med olika former av diagnostiska tester och bedömningar i vardagsarbetet.

Miljö och förutsättningar för undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Den fysiska miljön stödjer undervisningen genom att skolan har ett nära samarbete med det kommunala biblioteket. Tillgången på texter i klassrummen skulle dock kunna vara större liksom tillgången till särskilda läsmiljöer för eleverna. Rektorn bör kartlägga behovet av specifik ämnesfortbildning i vilket även hänsyn till att lärare i svenska ska kunna hålla sig uppdaterade i aktuell barn- och ungdomslitteratur ingår. Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna arbetar systematisk med elevernas kunskapsutveckling och utvärdering av det arbete som genomförs.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionens iakttagelser

I skolans lokaler finns ett kommundelsbibliotek vilket skolan har tillgång till för lån av böcker. Biblioteket är endast bemannat under de två kvällar i veckan det är öppet för allmänheten. Skolans in- och utlåning av böcker sköts för årskurserna 4-6 av svenskläraren. Tillgången till böcker anser både lärare och elever vara god. Biblioteket är en uppskattad resurs av både lärare och elever. Det finns möjlighet att boka in barnboks-bibliotekarien för boksamtal, vilket också någon lärare gör.

Klassrummen är inte utformade med särskilda läsmiljöer och det finns inte heller böcker uppställda eller på annat sätt tillgängliga i rummet. Eleverna förvarar själva sina

bänkböcker. Rektorn menar i intervjun att fritidshemmets lokaler lätt kan anpassas och användas som en mysig lokal att läsa i. Rektorn pekar samtidigt på konflikten mellan mysiga miljöer med textilier i form av t.ex. kuddar och kravet på en säker miljö för allergiker.

Lärarna har lärarutbildning och är behöriga att undervisa i svenska.

Lärarna anser att de har ett starkt och positivt stöd av rektorn i sitt arbete och att rektorn är nära förtrogen med den dagliga verksamheten. Dels har rektorn själv undervisat relativt nyligen, dels rycker hon in och vikarierar vid behov. Lärarna säger att deras arbetslag är välfungerande och att de för pedagogiska och metodiska samtal med en stor öppenhet.

I intervjun säger lärarna att de kan behöva fördjupa sig gemensamt i läsprocessen och gärna ser det som en del av sin kompetensutveckling. De anser att de har grundläggande kunskaper och förståelse av arbetet med läsprocessen, men som en av lärarna påpekar har utbildningen av lärare förändrats under åren och det innebär att gruppen inte har en gemensam utgångspunkt i arbete med elevernas läsutveckling. Rektorn menar att det kan behövas kurser utöver det samarbete skolan redan har med Karlstad universitet kring erfarenhetsbaserat lärande. Rektorn anser att det finns en medvetenhet i kollegiet om att alla lärare har ett ansvar för elevernas språkliga utveckling, men att det skiljer i grad av medvetenhet mellan lärarna.

Någon lärare tycker sig vara väl orienterad i aktuell barn- och ungdomslitteratur, medan övriga skulle vilja vara mer uppdaterade. Skolan har inte klass- eller gruppuppställningar av aktuell barn- och ungdomslitteratur, men det finns möjlighet att beställa boklådor från centralbiblioteket. Rektorn berättar att det köps in efterhand som ekonomin tillåter.

De nationella provens betydelse för att öka medvetenheten om läsutveckling och betydelsen av att ha ett bredare urval av texter i undervisningen lyfts fram av både lärarna och rektorn. Upplevelsen är att det har blivit tydligare hur man ska arbeta och det ger upphov till pedagogiska och metodiska samtal i kollegiet kring vikten av att ha kontinuitet i perspektivet år 1-9. Både rektorn och lärarna beskriver arbetet med individuella utvecklingsplaner (IUP) och utvecklingssamtal. Lärarna menar att utvecklingssamtalet är ett viktigt redskap för att kunna motivera eleven och arbeta mer individinriktat med läsutvecklingen. I intervjun bekräftar eleverna i alla klasser att lärarna under utvecklingssamtalet tar upp deras läsning och att om det behövs sätter mål för deras fortsatta arbete.

Läsprocessen i naturorienterande ämnen

Organisation av undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Undervisningen i naturorienterande ämnen i Rörvik skola präglas av att eleverna läser och arbetar enskilt eller i helklassformer med inslag av arbete i grupp eller par i vilket det ingår högläsning i olika former. Skolan kan dock utveckla sitt arbete med att ge mer utrymme åt kommunikation och samspel även eleverna emellan.

I arbetet med att utmana alla elever i sin läsutveckling behöver skolan bättre ta tillvara elevernas erfarenheter och behov i planeringen av undervisningen, så att eleverna ges ett större reellt inflytande över denna planering.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna

Skolinspektionens iakttagelser

Undervisningen i naturorienterande ämnen sker mestadels inom ramen för klassen, vilket ger små undervisningsgrupper. Undervisningen sker enligt lärarna i lika stora delar i helklass, par alternativt grupp eller som enskilt arbete. Möjligheterna till samtal och samarbete minskar i förhållande till ökad tid med enskilt arbete. Eleverna menar i intervjuerna att det är mer par/grupp och enskilt arbete än helklassundervisning, även om det skiljer sig något klasserna emellan i denna bedömning.

Under en av de lektioner som Skolinspektionen observerar arbetar läraren genomgående med öppna frågor och kopplar vidare från de svar olika elever ger. Eleverna är vana vid detta förhållningssätt och lyssnar på varandra med stor disciplin och alla elever vill delta i samtalet. Den vanligaste formen av kommunikation är annars att läraren ställer frågor och eleverna ger ett svar, vilket bedöms som rätt eller fel. Eleverna arbetar även i par under dessa lektioner och samtalar då kring den uppgift de fått. Resultatet av detta arbete redovisas ibland för resten av klassen vid genomgången. I intervjun med lärarna menar de att de arbetar medvetet med att skapa kommunikation i klassrummet genom att alltid ta eleverna på allvar och att fråga efter deras tankar och funderingar. Samtidigt menar de att det är en balansgång mellan hur mycket tid som kan användas i helklass till detta i förhållande till den effekt det har på elevens lärande. En tanke som framförs är att det alltid måste finnas ett syfte och att det är bättre att arbeta med samtalet som modell i mindre grupper.

Under Skolinspektionens besök pågår inte något tema inom något i de naturorienterande ämnena eller i samarbete med svenska. I samtalen med lärare, rektorn och elever uppger de att tematiska upplägg förekommer regelbundet. Som exempel anges "Oceanién/Havet" i vilket geografi, de naturorienterande ämnena och svenska ingår. Lärarna menar att det ibland är svårare att hitta samarbete mellan de naturorienterande ämnena och svenska än mellan till exempel svenska och SO. Samtidigt påpekar en av lärarna i de naturorienterande ämnena att arbetet inom de naturorienterande ämnena alltid är tematiskt.

Lärarna menar att anpassning till elevernas intresse och behov sker genom planeringen av undervisningen. Eftersom grupperna i de naturorienterande ämnena är små - genom den resursfördelning som är gjord - fungerar detta. Under de observerade lektionerna noterar Skolinspektionen att alla elever i stort arbetar med samma uppgifter samtidigt.

Eleverna menar i intervjuerna att de kan påverka hur man redovisar och att de ibland kan välja arbetsuppgifter inom ett större arbetsområde att arbeta med. Eleverna ger i intervjuerna uttryck för att vara nöjda med hur arbetet i de naturorienterande ämnena planeras och genomförs men tycker inte att de kan påverka utifrån egna intressen. I intervjun med lärarna bekräftas denna bild, men det ges även exempel på att eleverna utifrån vad de tidigare har läst fått välja ett helt arbetsområde (svampar). Läraren sätter ramen utifrån kursplane- och läroplansmål för ämnet. Inom denna ram kan sedan eleverna vara med och påverka till exempel hur man ska redovisa.

Bearbetning av och kommunikation kring texten

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen ser att det finns en kommunikativ miljö i några av klasserna. Undervisningen behöver dock i ökad omfattning organiseras så att alla elever ges möjlighet att ge uttryck för sina tankar och åsikter och utifrån dessa konfrontera sina idéer, uppfattningar och tankar med andras.

Eleven bör vidare vid bearbetning av text ges bättre möjligheter att möta olika texter, som är anpassade efter elevens utvecklingsnivå, samt träna sig på att använda olika läs- och bearbetningsstrategier. Det behövs även en tydligare fokus i planering och genomförande av arbetet, för att eleven ska kunna utveckla sin medvetenhet kring de naturorienterande ämnens språkliga särart och ämnens specifika vokabulär.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå

- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

Skolinspektionens iakttagelser

Under de observerade lektionerna ser Skolinspektionen inte något arbete med förförståelse inför läsning av en text i de fall då klassen läser. Läsningen av text utgör en förhållandevis liten del av de observerade lektionerna. I intervjun säger lärarna att de arbetar medvetet med att skapa förförståelse. En av specialpedagogerna har gått en särskild kurs om detta och sprider kunskapen om detta. Lärarna vet att de inte kan ta för givet vilka ord och begrepp som eleverna känner till eller inte. Det har alltså blivit än mer viktigt att förstå vad eleverna förstår rent språkligt. Eleverna har beroende på klass olika uppfattningar om läraren arbetar med förförståelse eller inte. Ett flertal av eleverna kan enas kring beskrivningen att i NO-ämnena arbetar man med fakta och när de gör det så behöver läraren ofta förklara svåra ord. Elever upplever, alternativt ser inte kopplingen mellan uppgiften eller genomgången läraren ger och den efterföljande läsningen.

Under de observerade lektionerna förekommer olika former av läsning: surrläsning i par; tyst läsning; högläsning av läraren samt högläsning av elever som skiftas om. Under högläsningen i en av klasserna uppmanas eleverna att läsa med "hög stämma". Läsningen tar tidsmässigt inte särskilt stor del av lektionstiden. I intervjun berättar lärarna att de tycker det är viktigt att eleverna får läsa mycket. Gruppen tycker att läraren ska använda sig själv som högläsare och på så sätt bli en modell. I elevintervjuerna bekräftas att man läser texter på olika sätt även om de tycker att den vanligaste formen är högläsning. De säger också att högläsning nästan alltid genomförs i form av stafettläsning.

Under observationerna noterar Skolinspektionen att eleverna i en klass skapat en målning som täcker större delen av bakre väggen i klassrummet. Motivet är fjällnära djur- och växtliv och det är elevernas egna bilder och teckningar. I elevintervjuerna berättar de elever som gjort målningen om detta arbete och att de tycker det är ett roligt arbetssätt. Enligt läraren är detta ett vanligt arbetssätt för honom i NO-ämnena, eftersom: "Barn nuförtiden lär mer med att se och uppleva än att läsa." Samma lärare använder aktivt och regelbundet film i undervisningen samt webben som källmaterial i både text och bildavseende. I klass 4 är fokus på att eleverna ska finna struktur i hur man undersöker och dokumenterar sina iakttagelser under den besökta lektionen. Under tiden eleverna prövar sina antaganden om magnetism frågar och berättar de för läraren om vad de gör. Läraren intar en attityd med öppna frågor vilket tydligt inspirerar eleverna att fortsätta sitt arbete utifrån nya frågor. Lektionen utformar sig till ett pågående samtal mellan olika grupper av elever och läraren där elevernas frågor och upplevelser är drivkraften. I intervjun säger lärarna att de i de naturorienterande ämnena arbetar med både text och bild och att i detta ingår film. Lärarna menar att de så ofta det går arbetar så att eleverna får - men även kan ge - respons på det arbete som genomförs. Ett flertal av eleverna tycker att de i de naturorienterande ämnena inte pratar så mycket om texter

och hur de är skrivna eftersom de uppfattar att de ska lära sig fakta och kunna sammanfatta detta med egna ord.

Under de observerade lektionerna ser Skolinspektionen exempel på samma form av läsning under alla lektioner, vilket innebär att texten läses i sin helhet – ibland med avbrott för att förklara ett ord – och att eleverna därefter i någon form ska visa att man förstått innehållet. I klass 4 arbetar läraren med att ge eleverna en förståelse av processen med laborationsrapporter och i detta arbete lär sig eleverna en enkel struktur vilken framöver enkelt kan utvidgas. I detta ingår att se texten som ett redskap och att det ställs specifika krav på hur man redovisar sina iakttagelser. I lärarintervjun säger lärarna att de inte arbetat aktivt med NO-texter som texter och vad som är kännetecken för dessa. NO-texter används inte heller i svenskundervisningen för att visa på dessa texters särart. I elevintervjuerna ger eleverna en pragmatisk bild av på vilket sätt NO-texter skiljer sig från texter i svenska, vilket en av eleverna sammanfattar med: "På NO läser man för att lära något. På svenska läser man för att läsa."

Under en av de observerade lektionerna anknyter läraren till elevernas erfarenheter kring stjärnhimlen och för en diskussion kring detta. I lärarintervjun säger en av lärarna att det är viktigt att försöka ta reda på och anknyta till vad eleverna vet eller har upplevt, men menar samtidigt som de andra lärarna att detta är svårt. I elevintervjun säger eleverna i klass 5 och 6 att läraren ofta frågar efter vad de upplevt och vet om det man arbetar med. "Nu senast var det vad vi vet om fjällen." Eleverna ger också exempel på hur läraren använt Google Earth och då stannat vid något känt landmärke och frågat om någon känner igen detta och då fick eleverna berätta. Enligt eleverna har samma lärare för vana att fråga om vad som kan hända nu under läsning eller filmvisning ("Hur tror ni havsörnen skaffar mat?").

Under en av de observerade lektionerna använder eleverna – i grupp om ca 3-4 elever – laptops som en naturlig del av undervisningen för att söka information. Det är tydligt att de är vana vid att arbeta på detta sätt. Skolinspektionen noterar att det inte används någon lärobok i helklassuppsättning under de besökta lektionerna i klass 5 och 6. I klass 4 används en gemensam arbetsbok som utgångspunkt för den genomförda laborationen. I intervjun med lärarna berättar de att detta är en medveten strategi att använda läromedelsanslaget till gruppuppsättningar av böcker och på så sätt bredda urvalet av uppgifter och texter. Lärarna ser svårigheten i att anpassa urvalet av texter så att alla elever utmanas i sin läsutveckling. Det finns en tendens att mer fokus läggs på de elever som är svaga i sin läsförståelse, vilket innebär att det är vanligt att alla elever arbetar med samma texter. Enligt lärarna innebär det tydliga uppdraget att alla ska nå uppnåendemålen att strävansmålen inte alltid är det som styr planeringen av undervisningen. Eleverna i samtliga klasser säger att det är läraren som väljer vilka texter de ska läsa och arbeta med under lektionerna och att det inte händer ofta att man får välja egna texter i ett arbetsområde. I klasserna 5 och 6 bedömer de intervjuade eleverna att de texter de arbetar med oftast är lätta och att de skulle klara svårare texter. Samtidigt så är de medvetna om att det finns klasskamrater som har svårt eller till och med

mycket svårt att förstå de texter de själva anser vara lätta. Eleverna i klass 4 tycker att texterna de får arbeta med är lagom svåra.

I intervjun berättar lärarna att de använder IUP för att följa upp elevernas kunskapsutveckling men att det inte är ofta som de i de naturorienterande ämnena påtalar elevernas läsförmåga och utveckling. Lärarna menar att de är medvetna om det gemensamma ansvaret att utveckla elevernas språkliga förmåga i det dagliga arbetet, men att dokumentation om detta görs inom svenskämnet.

Miljö och förutsättningar för undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Den fysiska miljön stödjer undervisningen genom att skolan har ett nära samarbete med det kommunala biblioteket. Tillgången på texter i klassrummen skulle dock kunna vara större liksom tillgången till särskilda läsmiljöer för eleverna. Rektorn bör kartlägga behovet av specifik ämnesfortbildning i vilket även hänsyn till att lärare i andra ämnen än svenska ska ha kompetens för att arbeta med det gemensamma ansvaret att utveckla elevernas språkliga förmåga.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionen bedömer att skolan uppvisar regelbrister och att rektor behöver vidta åtgärder så att:

- skolans pedagogiska personal har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver

Skolinspektionens iakttagelser

I skolans lokaler finns ett kommundelsbibliotek vilket skolan har tillgång till för lån av böcker. Biblioteket är endast bemannat under de två kvällar i veckan det är öppet för allmänheten. Svensklärarna sköter skolans in- och utlåning av böcker för skolåren 4-6. Tillgången till böcker anser både lärare och elever vara god. Biblioteket är en uppskattad resurs av både lärare och elever.

Klassrummen är inte utformade med särskilda läsmiljöer och det finns inte heller böcker uppställda eller på annat sätt allmänt tillgängliga i rummet. Eleverna förvarar själva sina bänkböcker. Rektorn menar i intervjun att fritids lokaler lätt kan anpassas och användas som en mysig lokal att läsa i. Rektorn pekar samtidigt på konflikten mellan

mysiga miljöer med textilier i form av kuddar och så vidare och kravet på en säker miljö för allergiker.

Båda lärare som undervisar i NO skolåren 4-6 har högskoleutbildning med fritidspedagogutbildning respektive ingenjörsutbildning kompletterad med tekniklärarutbildning. Lärarna saknar behörighet att undervisa i NO ämnena.

Lärarna anser att de har ett starkt och positivt stöd av skolledningen i sitt arbete och att rektorn är nära förtrogen med den dagliga verksamheten. Dels har rektorn själv undervisat relativt nyligen, dels rycker hon in och vikarierar vid behov. Lärarna säger att deras arbetslag är välfungerande och att de för pedagogiska och metodiska samtal med en stor öppenhet.

I intervjun säger lärarna att de kan behöva fördjupa sig gemensamt i läsprocessen och gärna ser det som en del av sin kompetensutveckling. De anser att de har grundläggande kunskaper och förståelse av arbetet med läsprocessen, men som en av lärarna påpekar har utbildningen av lärare förändrats under åren och det innebär att gruppen inte har en gemensam utgångspunkt i arbete med elevernas läsutveckling. Rektorn menar att det kan behövas kurser utöver det samarbete skolan redan har med Karlstad universitet kring erfarenhetsbaserat lärande. Rektorn anser att det finns en medvetenhet i kollegiet kring att alla lärare har ett ansvar för elevernas språkliga utveckling, men att det skiljer i grad av medvetenhet mellan lärarna.

I ärendets slutliga handläggning har utredarna Maria Gunnarsson Contassot och Lena Stadler samt undervisningsrådet Marita Bergman deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Enhetschef
Bertil Karlhager

Peter Sääw
Utredare

Kopia till: Sävsjö kommun

2010-05-20

1 (23)

Dnr: 40-2009:1774

Bilaga 1

Bedömningsunderlag

Den konkreta granskningen och de beslut som Skolinspektionen har fattat utgår från tre bedömningsområden med fokus på läsprocessen: *skolans organisation av undervisningen, skolans bearbetning av och kommunikation kring texten samt skolans miljö och förutsättningar för undervisningen*. Dessa kommer från författningstexter och aktuell forskning samt Skolverkets tidigare granskning av läs- och skrivprocessen. Inom de tre områdena har sedan ett antal bedömningskriterier fastställts från Skolinspektionens sida och utgjort grunden för de skolbeslut som formulerats för de 31 skolor som ingått i granskningen.

Skolans organisation av undervisningen

För att bedöma skolans organisation av undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen utifrån fokus på läsprocessen har Skolinspektionen utgått från två kriterier. Det första handlar om att *undervisningen ska organiseras så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete*. Alla elever ska, enligt författningstext, "få rika möjligheter att samtala, läsa och skriva för att utveckla och få tilltro till sin språkliga förmåga". En viktig aspekt är att språket utvecklas i ett socialt samspel med andra.² Utifrån forskning utgår kriteriet från vikten av en så kallad flerstämmig språkmiljö – det vill säga att alla elevers röster ska göras hörda i tal och skrift.³ En aktiv lärare skapar möjligheter till kommunikation och samverkan mellan lärare och elever samt mellan eleverna. Exempel på detta är att eleverna får arbeta i olika gruppkonstellationer. När en ny text ska läsas är det viktigt att eleverna får göra detta på olika sätt, genom läsning i helklass, grupp/par, genom såväl högläsning som tyst läsning.⁴

Det andra kriteriet handlar om att *undervisningen organiseras och genomförs i samverkan med eleverna*. Bedömningsstödet för detta är att läraren ska utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring samt i undervisningen utgå från varje individs erfarenheter och tänkande. Enligt skollagen ska alla i skolan verka för att de demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, ska omfatta

² Lpo 94, Kursplanen i svenska.

³ Dysthe (1996).

⁴ Se Dysthe (1996), Liberg (1993), Liberg (1996), Liberg (2006), Wiksten Folkeryd - af Geijerstam - Edling (2006).

alla elever.⁵ Elevers motivation till vidare läsning ökar om de ges möjlighet att välja egna texter.⁶

Skolans bearbetning av och kommunikation kring texten

Bedömningsområdet skolans bearbetning av och kommunikation kring texten är granskningens kärna och innehåller flera av de kriterier som fokuserar på undervisningskvaliteten när det gäller själva läsprocessen. De kriterier som utgjort granskningens underlag handlar om att *eleverna möter olika slags texter, texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå, lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten, eleverna bearbetar texter och kommunicerar kring texter i undervisningen och varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms.*

Bedömningsunderlaget för kriteriet *eleverna möter olika slags texter* är att eleverna ska utveckla sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag, enligt kursplanen i svenska. I de naturorienterande ämnena ska eleverna, enligt kursplanens mål att uppnå i årskurs 5, ha inblick i olika sätt att göra naturen begriplig. Det innebär dels ett naturvetenskapligt sätt med dess systematiska observationer, experiment och teorier, dels det sätt som används i konst, skönlitteratur, myter och sagor.⁷ För att utveckla sin förmåga att förstå texter är det av stor vikt att eleven får möta olika slags texter, skrivna för olika syften.

För kriteriet *texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå* utgår Skolinspektionens bedömning från att lärarna ska organisera och genomföra arbetet så att eleverna utvecklas efter sina förutsättningar. Samtidigt ska eleverna stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.⁸ I forskning framgår att texterna bör väljas efter elevens utvecklingsnivå d.v.s. även ge utrymme för mera krävande texter för att ge förutsättningar för utveckling.⁹

För kriterierna *lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten* och *eleverna bearbetar texter och kommunicerar kring texter i undervisningen* bedömer Skolinspektionen utifrån att undervisningen ska leda till att eleverna utvecklar förmågan att utnyttja olika möjligheter för att hämta information. De ska tillägna sig kunskap om mediernas språk och funktion samt utveckla sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap. Eleverna ska kunna anpassa läsningen och arbetet med texten till dess olika syften. Svenskämnet utvecklar tillsammans med andra ämnen i skolan elevernas kommunikationsförmåga, tänkande och kreativitet. Enligt läroplanen ska varje elev utveckla ett rikt och nyanserat språk. Skolan ansvarar för att varje elev

⁵ Lpo 94, 2.2

⁶ se Molloy (2002), Fast (2007), Olin-Scheller (2006), Smidt (1989).

⁷ Kursplanen för de naturorienterande ämnena.

⁸ Lpo 94.

⁹ Se Vygotskij (2001), Appleyard (1990).

behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift.¹⁰

Enligt kursplanen för de naturorienterande ämnena ska eleverna utveckla ett kritiskt och konstruktivt förhållningssätt till egna och andras resonemang med respekt och lyhördhet för andras ställningstaganden.¹¹

I forskning framkommer att arbetet med förförståelsen av en text ska hjälpa eleverna att förstå en text. Den är viktig för själva läsningen och även för den tankemässiga bearbetningen av texten. I arbetet med att skapa förförståelse är det också väsentligt att elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter lyfts upp och att texten sätts in i ett meningsfullt sammanhang.¹²

När läraren/eleven ska läsa en ny text är det betydelsefullt att hon/han gör det på olika sätt; läsning för hela klassen, läsning i grupp/par, högläsning och tyst läsning. Högläsning är viktigt i klassrummen, både av lärare och av elever i smågrupper.¹³

Genom bearbetningen av texten ska eleven erhålla en djupare läsförståelse av texten, där elevens kunskaper och erfarenheter ska utvecklas och fördjupas. Bearbetningen rör både textens innehåll och struktur. I en bearbetning av textens innehåll bör utrymme ges för läraren och eleven att sammanfatta innehållet, identifiera budskapet, jämföra texten med andra texter, generalisera, förutse händelseförloppet och värdera texten. I en bearbetning av texters struktur ska eleven få en större medvetenhet om textens syfte, stil och mottagare.¹⁴

För att utveckla sin medvetenhet kring att det finns olika texttyper och olika sätt att läsa bör eleven ges möjlighet att möta olika texter och använda sig av olika lässtrategier. Det är även väsentligt att göra eleverna medvetna om olika texttypers kännetecken i form och språk samt att diskutera vad som är en god respektive mindre god text.¹⁵

Samtalet har stor betydelse för att utveckla förmågan att läsa. I ett textsamtal ges eleverna möjlighet att återberätta och beskriva innehållet, ställa frågor kring innehållet och göra förutsägelser om vad som kan hända. I samband med att de läser och samtalar om en text blir elevens tankar formulerade. I en språkmiljö som främjar läsutveckling är det centralt att det finns utrymme för olika uttrycksformer som exempelvis samtal, bildskapande och drama. De olika uttrycksformerna bör ge eleverna utrymme att på olika sätt uttrycka erfarenheter och åsikter om texters innehåll och därmed fördjupa sin

¹⁰ Lpo 94.

¹¹ Kursplanen för de naturorienterande ämnena.

¹² Se Reichenberg (2003) och (2008), Langer (1995), McCormick (1994).

¹³ Se Smidt (2004), Brink (2009), Kuyumcu (2004), Hedeboe (2002).

¹⁴ Se Keene - Zimmermann (1997), Torell red. (2002).

¹⁵ Se Ewald (2007).

textförståelse.¹⁶ Skrivandet är också en central del för att eleverna ska få uttrycka vad de tänker.¹⁷

I kriteriet *varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms*, ingår att utgångspunkten för bedömningen av elevernas kunskapsutveckling i svenska och de naturorienterande ämnena är de mål och kriterier som fastställs i de nationella kursplanerna. Till stöd för bedömningen ska lärare även använda de nationella ämnesproven i svenska i årskurserna 3, 5 och 9. En dokumentation av elevens kunskapsutveckling i ämnet svenska och naturorienterande ämnen görs i elevens individuella utvecklingsplan med skriftliga omdömen. Denna ska ge information om hur långt eleven har kommit i sin utveckling i förhållande till de nationella målen och den lokala pedagogiska planeringen och lyfta fram elevens utvecklingsmöjligheter samt vara ett redskap för ett ökat ansvar för det egna lärandet.¹⁸

Skolans miljö och förutsättningar för undervisningen

För bedömningsområdet som behandlar skolans miljö och förutsättningar för undervisningen i svenska och naturorienterande ämnena fokuserar granskningen på tre kriterier. Den första handlar om att *skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen*. Detta grundar sig övergripande på att rektorn, enligt författningarna, har det yttersta ansvaret för att en fysisk miljö utformas så att den stödjer elevernas inläring.¹⁹ Vidare beskriver forskning att i den fysiska miljön är faktorer som tillgång till olika slags texter, särskilda läsmiljöer och exponering av böcker av vikt. Vidare är tillgången till och användningen av ett bibliotek och bibliotekarier betydelsefull.²⁰

De två andra kriterierna handlar om att *skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen* och att *lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen*. Enligt författningarna gäller att som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten i sin helhet inriktas in på att nå de nationella målen. Rektorn har även ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, skolplanen och till den lokala arbetsplanen. Rektorn har särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter. Skolans organisation ska ge förutsättningar för god undervisningskvalitet genom att lärarna har den kompetens som krävs, att det ges möjlighet till kompetensutveckling, tid för pedagogiska samtal m.m.²¹

¹⁶ Thorson "(2005), Dysthe (1996) Hultin (2009) och (2006).

¹⁷ Løkensgard Hoe, (2002), Molloy (1996).

¹⁸ 7 kap. 2 § grundskoleförordningen.

¹⁹ Lpo 94

²⁰ Langer (2005), Limberg et al (2002), Rosenblatt (2002).

²¹ Lpo 94

Bilaga 2**Referenslista**

- Appleyard JA., (1990), *Becoming a Reader. The experience of fiction from childhood to adulthood.*
- Brink L., (2009), "Bättre läsning och bättre skrivande – men hur? Om grupprocesser och textrörlighet" i Jönsson K. (red), *Bygga broar och öppna dörrar . Att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola.*
- Brink L (2005), "Boksamtal under mellanåren" + "Välja bok" i Kåreland L., (red.), *Modig och stark eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola.*
- Brink L., (2000), *Försvunna bokslukare? Om läslust och läsvanor hos elever i grundskolan i fyra Gävleborgskommuner.*
- Bryman, A., (1997), *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning.*
- Dysthe O., (1996), *Det flerstämmiga klassrummet. Att skriva och samtala för att lära.*
- Ejlertsson G., (1996), *Enkäten i praktiken, en handbok i enkätmetodik.*
- Ewald A., (2007), *Läskulturer, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår.*
- Fast C., (2007), *Sju barn lär sig läsa och skriva: familjeliv och populärkultur i mötet med skola och förskola.*
- Gustafsson, J-E. och Rosén, M., (2004), *Förändringar i läskompetens 1991-2001. Forskning i fokus, nr 22. Myndigheten för skolutveckling.*
- Hedeboe B. (2002) *Når vejret læser kalenderen... En systemisk funktionel genreanalyse av skrivepædagogiske forløp*
- Holme, Idar Magne – Solvang, Bernt Krohn (1991), *Forskningsmetodik, om kvalitative og kvantitative metoder.* Lund.
- Hultin E. (2009) *Det ovanliga i vanliga klassrumssamtal i Makt, mening motstånd. Litteraturundervisningens dilemman och möjligheter.*
- Hultin E. (2006) *"Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning"* Örebro Universitet.
- Jönsson K red.. (2009) *Att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola.*
- Keene EO - Zimmermann S (1997) *Mosaic of Thought. Teaching Comprehension in a reader's workshop*
- Kursplaner och betygskriterier för grundskolan 2000
- Kuyumcu E. (2004) *Genrer och stämmor i skolans språkutvecklande arbete" i Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*
- Langer J. (2005) *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*
- Liberg C., (2009), "Svenska elevers läsförmåga" i *Perspektiv på läsning, Svensklärarföreningens årskrift 2009.*

- Liberg C., (2006), "Elever som textresurser i mötet med skriftspråkliga textvärldar" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.
- Liberg C., (1996), "Läsförståelse" i Gisela Håkansson& Ulrika Nettelbladt red. *Språkförståelse. Rapport från ASLAS höstsymposium Lund 9-11 november 1996*
- Liberg C., (1993), *Hur barn lär sig läsa och skriva*.
- Limberg L., (2002), *Informationssökning och lärande 2002*.
- Lpo 94, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*.
- Løkensgard Hoel T., (2002), *Skriva och samtala*.
- Malmgren LG., (1997), *Åtta läsare på mellanstadiet. Litteraturläsning i ett utvecklingsperspektiv*.
- McCormick K., (1994), *The culture of reading and the teaching of English*.
- Molloy G., (2002), *Läraren, Litteraturen, Eleven. En studie om läsning av skönlitteratur på högstadiet*.
- Olin-Scheller K., (2006), *Mellan Dante och Big brother. En studie om gymnasieelevers textvärldar*.
- Rosenblatt L., (2002), *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*
- Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning. En ämnesdidaktisk studie. Örebro Universitet* (2006).
- Skolverket (2008), *Språket på väg. Ett diagnosmaterial i svenska och svenska som andraspråk för grundskolans åk 6-9*.
- Skolverket (2007), *Vad händer med läsningen? En kunskapsöversikt om läsundervisningen i Sverige 1995-2007. Rapport nr 304*.
- Skolverket (2007), *Pirls 2006. Läsförståelse hos elever i årskurs 4 – i Sverige och i världen. Rapport nr 305*.
- Skolverket (2006), *Med fokus på läsförståelse. En analys av skillnader och likheter mellan internationella jämförande studier och nationella kursplaner. Skolverkets aktuella analyser*.
- Skolverket (2004), *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Rapport nr 250 och 251*.
- Skolverket (1998), *Läs- och skrivprocessen som ett led i undervisningen. Nationella kvalitetsgranskningar*.
- Smidt J., (2004), *Sjanger og stemmer i norskrommet*.
- Smidt J., (1989), *Seks lesere på skolen. Hva de søkte, hva de fant*.
- SOU 1997:108 (1997) *Att lämna skolan med rak rygg – om rätten till skriftspråket och om förskolans och skolans möjligheter att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter*.
- Thorsson S., (2005), *Den dubbla receptionen: om litteratursamtal mellan elever och deras svensklärare*.
- Torell Ö. (red.), *Hur gör man en litteraturläsare? Om skolans litteraturundervisning i Sverige, Ryssland och Finland 2002*.

Regeringsbeslut U97/4444/S. Regeringens uppdrag till Statens skolverk angående nationella kvalitetsgranskningar år 1998.

Reichenberg M., (2008), *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*.

Reichenberg M., (2006), "Att läsa mellan och bortom raderna" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.

Reichenberg M., (2000), *Röst och kausalitet i lärobokstexter: en studie av elevers förståelse av olika textversioner*

Vygotskij L.S., (1934/2001), *Tänkande och språk*.

Wiksten Folkeryd J. - af Geijerstam Å. - Edling A., (2006 A) "Textrörlighet – hur elever talar om egna och andras texter" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.